

1

Borger/patient og pårørende kan ofte være i forskellige faser i forbindelse med accept af sygdom og fremtidsudsigter. For eksempel kan de pårørende have svært ved at se, at deres kære er i den sidste tid, hvorimod borger/patient bedre kan forholde sig til tanken. Som sundhedsperson kan det være vanskeligt at navigere i.

Hvordan vil du møde borger/patient og pårørende i samtalen om den sidste tid?

2

Det er aftalt, at de pårørende skal passe borgeren/patienten i hjemmet i den sidste tid. Forløbet trækker ud, og det er svært for de pårørende at tage ud af huset og gøre andre ting. De pårørende har dårlig samvittighed og føler det som et nederlag, hvis ikke borgers/patients ønske om at dø hjemme efterleves.

Hvordan kan du hjælpe både borger/patient og pårørende i denne situation?

3

Borger/patient befinder sig i den sidste tid. Borger/patient er efter eget ønske i hjemmet men ønsker ikke hjælp og behandling i hjemmet. Det bliver en stor byrde for pårørende, som har vanskeligt ved at sige fra.

Hvordan kan du hjælpe dem bedst?

4

Borger/patient befinder sig i den sidste tid. Forløbet har været langt og hårdt. Borgeren/patienten har været og er stadig plaget af smerter. De pårørende har et ønske om, at borger/patient får fred hurtigst muligt, men ønsket giver samtidig de pårørende dårlig samvittighed.

Hvordan vil du støtte borgeren/patienten og de pårørende i denne situation?

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

5

Borger/patient befinder sig i den sidste tid og stiller høje, og som du ser det, urimelige krav til de pårørende. De pårørende er vrede og frustrerede over situationen.

Det kan være krav om, at man som ægtefælle skal tage sig af alt lige fra pasning af hus og have til lægekontakt for borgeren/patienten samtidig med, at man skal hjælpe borgeren/patienten i bad og på toilettet - også flere gange om natten.

Hvordan vil du hjælpe borger/patient og pårørende i denne situation?

6

En terminal borger/patient er indlagt på hospitalet. Borgeren/patienten bliver dårligere men har et stort ønske om at komme hjem og forblive hjemme den sidste tid.

Borgeren/patienten ønsker ikke en genindlæggelse. Derfor udskrives borgeren/patienten til eget hjem.

Under udskrivelsen opdager du, at der ikke er taget stilling til genoplivningsforsøg ved hjertestop, hvilket der burde have været taget stilling til for længst.

Borgeren/patienten er halvvejs ude af døren, hvor transporten venter.

Hvad gør du?

7

En terminal borger/patient er begyndt at tabe sig i vægt, og derfor opstartes der kostregistrering.

På baggrund af kostregistreringen besluttet det at opstarte sondeernæring. Efter opstart viser det sig, at borgeren/patienten ikke kan tåle sondeernæringen, og det skal nu tages fra borgeren/patienten igen.

Du bliver gjort opmærksom på, at der ikke er snakket med borgeren/patienten om beslutningen om at opstarte sondeernæring som en del af behandlingen.

Hvad gør du?

8

En ældre borger/patient har svær KOL, og nyrerne er begyndt at fungere dårligt. Den ansvarlige læge fortæller dig, at de vil tilbyde dialysebehandling til borgeren/patienten. Behandlingen betyder, at borgeren/patienten skal køre langt til hospitalet 3 gange ugentligt og sidde i dialyse 4 timer pr. gang. Borgerens/patientens pårørende er meget berørt af situationen.

Hvad gør du?

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

9

En ældre kvinde udskrives fra hospitalet til "god og kærlig pleje" i eget hjem. Hun er afklaret med, at døden er nært forestående, og hun ønsker at sove fra den sidste tid med hjælp fra medicin.

Når du forsøger at åbne op for samtalen om hendes ønsker for den sidste tid, siger de pårørende, at de ikke vil tale om det. Da du endelig får åbnet op for samtalen, er de pårørende meget uenige om, hvad der er bedst for deres kone og mor. En ønsker at kvindens ønske efterleves, og en anden ønsker, at kvinden er nærværende til det sidste.

Hvad vil du gøre for at bevare den gode stemning og undgå, at der opstår en familiekrisse over håndteringen af situationen?

10

En meget dement borger/patient er blevet tiltagende dårlig, og personalet skønner, at døden kan være nært forestående (inden for uger). Borgeren/patienten kan, grundet sin demens, ikke længere selv give udtryk for ønsker. Datter står som eneste pårørende, men der har ikke været kontakt i det meste af et år.

Vil det være etisk forsvarligt at kontakte/undlade at kontakte datteren nu?

11

En dement borger/patient kan ikke selv give udtryk for behandlingsniveau og ønsker til den sidste tid.

De pårørende er meget uenige om, hvad borgeren/patienten tidligere har givet udtryk for og er ligeledes uenige om, hvad de hver især har af ønsker i forhold til livets afslutning.

En ønsker, at borger/patient skal have god og kærlig pleje i eget hjem i den sidste tid. En anden ønsker, at borger/patient skal indlægges og udredes.

Hvad vil du gøre i denne situation?

12

Som sundhedsperson kan man stå i situationer, hvor pårørende spørger om, hvor lang tid deres kære har igen. Selvom du har oplevet det flere gange, ved du også, hvor svært det er at sætte et præcist tidsinterval på.

Hvad vil du svare, når pårørende spørger: "Kan du sige os hvor lang tid der vil gå" (for borger/patient dør)?

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

13

Du kommer meget hos en borger/patient, hvor døden er nært forestående (timer/dage). Borgers/patientens vejrtrækning begynder at lyde høj og besværet. Det er en naturlig del af kroppens reaktioner og ikke nødvendigvis et udtryk for smerte og uro. De pårørende har svært ved at være i det og beder om, at du: "giver smertestillende/beroligende medicin så hatten passer".

Hvad gør du?

14

En borger/patient er ligger for døden, og der er ringet efter de pårørende. Det viser sig, at der er splid mellem de pårørende, og de kan ikke "være i stue sammen". Du oplever, at de skændes og mundhugges - nærmest hen over hovedet på borgeren/patienten. Ikke engang når du er der for at hjælpe, kan de enes.

Hvad gør du?

15

Din borger/patient ligger for døden, og der er ringet efter de pårørende. Der kommer rigtig mange pårørende, der gerne vil være der og sige farvel. Pludselig er der rigtig mange samlet omkring den døende, og du oplever, at borgeren/patienten ikke kan få ro til "at give slip" og dermed få ro og lov til at dø.

Hvad gør du?

16

En borger/patient ligger for døden, og de pårørende er meget bekymrede og utrygge i situationen.

Du bliver som sundhedsperson spurgt gentagne gange om spørgsmål som: "Skal mor/far ikke have noget at spise og drikke? Hun/han må jo være sulten/tørstig"

Du har forsøgt at forklare de pårørende om kroppens naturlige reaktioner men møder ikke forståelse.

Hvordan tackler du denne situation?

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

17

En borger afgår ved døden efter flere års ophold på plejecenter. En niece i København er eneste pårørende, og borgers netværk er begrænset til et par naboer i den opgang, hvor borgeren tidligere boede.

Deltager personalet i begravelsen eller ej?

18

En borger/patient ligger for døden. Det drejer sig om få dage, inden døden indtræffer. Du kan mærke, at de pårørende er meget påvirkede af situationen. Når du snakker med de pårørende, hører du derfor dig selv underdrive situationen.

Hvordan får du fortalt de pårørende, at døden er så tæt på, som din faglighed fortæller dig?

19

Du har haft en rigtig god samtale med de pårørende om, hvad der skal ske med deres mor, nu hvor hun er gået bort. De ønsker, at hun får sin brudekjole på i kisten, hvilket også er ført til journal. De kommer nu med brudekjolen, og det viser sig så, at den er alt for lille.

Hvordan tackler du den situation?

20

Det er sommer, og der er hedebløge. En af jeres borgere/patienter er afgået ved døden, og de pårørende er kommet for at sige et sidste farvel. Der mangler dog én, og det er barnebarnet, der bor i udlandet.

Der er et stort ønske fra de pårørende om at vente med at lægge borger/patient i kisten, indtil barnebarnet kommer hjem 2 døgn efter dødsfaldet.

Du ved, at processen i den døde krop forhastes grundet hedebløgen. Samtidig ved du også, at borgeren/patienten som noget af det sidste sagde til dig, at det største ønske var, at netop barnebarnet fra udlandet nåede at komme, inden borger/patient blev lagt i kisten.

Hvad gør du i denne situation?

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

21

Det kan være svært for de pårørende at forstå, når al aktiv behandling af deres kære indstilles. Det opleves ofte voldsomt for de pårørende, når væsketerapi, sondemad, antibiotikabehandling med videre erstattes af lindrende pleje.

Hvad gør du for at hjælpe de pårørende, der har svært ved at acceptere og forstå dette?

22

Lægen har haft en samtale med en borger/patient omhandlende genoplivning og livsforlængende behandling. De har talt om, at der ikke skal forsøges genoplivning i tilfælde af hjertestop, og at al livsforlængende behandling indstilles.

Der har ikke været pårørende med til samtalen, og borger/patient informerer selv de pårørende om denne aftale. De pårørende bliver meget forskrækkede. De får indtryk af, at døden er nært forestående og har svært ved at håndtere, at der ikke behandles eller udredes yderligere.

Hvordan vil du håndtere denne situation?

23

En læge har sammen med borgeren/patienten aftalt behandlingsniveau. De pårørende er orienteret om denne aftale.

Et par dage senere ændrer en ny læge denne beslutning med patientens samtykke. De pårørende har ikke deltaget i samtalen mellem borger/patient og læge og er uforstående overfor den pludselige ændring af aftalen om behandlingsniveau.

Hvad gør du?

24

En borger/patient indlægges med alvorlig sygdom. Efter et par dages indlæggelse er vurderingen, at borgeren/patienten er døende. De pårørende fortæller, at situationen i eget hjem er særdeles uholdbar, og de kan ikke se, hvordan det skal gå, hvis deres kære bliver udskrevet til hjemmet.

Efter en fælles drøftelse mellem sundhedspersoner, borger/patient og pårørende aftales det, at hospice er den bedste løsning.

Du ved, at borger/patient ofte vil få besked om, at der enten ikke er plads, borger/patient falder uden for kategori eller ikke er "syg nok".

Hvad gør du?

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil

Livets afslutning
Dilemmaspil